

Стратегія розвитку сільськогосподарської галузі в сучасних умовах повинна враховувати актуальні тенденції розвитку економіки, нестабільність і невизначеність зовнішнього середовища та виробничу спеціалізацію конкретного регіону.

Прорахунки у стратегії і тактиці здійснення аграрної реформи призвели до низки негативних явищ в аграрному секторі, зокрема появи структурного дисбалансу в експорті продукції сільського господарства у бік сировини, невідповідності вітчизняної сільськогосподарської продукції міжнародним стандартам якості, зниження рівня рентабельності виробництва, скорочення робочих місць. Від успішного вирішення проблем економічного та соціального розвитку агропромислового комплексу, як пріоритетного сектора економіки країни, та сталого його розвитку значною мірою залежить функціонування інших галузей народного господарства, продовольча безпека держави, фінансове забезпечення потреб країни, формування внутрішнього і зовнішнього ринків, підвищення добробуту населення країни [1].

Успішне функціонування і розвиток аграрних підприємств передбачає підвищення конкурентоспроможності продукції з використанням інноваційних технологій, що підтверджує наукову значущість дослідження, вимагає її поглибленого теоретичного осмислення і практичного забезпечення переходу галузі на шлях сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми конкурентоспроможності та чинники її формування постійно знаходяться в площині наукових досліджень як вітчизняних, так і іноземних науковців. Так даному напрямку присвячені праці В. Андрійчука, Л. Антонюк [5], І. Гончарук [9], Г. Калетніка [1], М. Маліка, В. Месель-Веселяка, О. Нісходовської, М. Портера, А. Сміта, М. Шульського, Й. Шумпетера. Водночас, незважаючи на вагомий науковий напрацювання вчених-економістів подальшого дослідження потребують інноваційні чинники формування конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції.

Формулювання цілей статті. Метою статті є теоретичне обґрунтування впливу інновацій на конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес глобалізації світової економіки сприяє не тільки розширенню інтеграції, а й загостренню конкуренції. Жорсткість конкурентної боротьби в цих умовах актуалізує проблему конкуренції і забезпечення конкурентоспроможності.

Вперше теорію конкуренції було узагальнено Адамом Смітом у 1776 р, що визначав конкуренцію як суперництво, що підвищує ціни (при скороченні пропозиції) і знижує ціни (при надлишку пропозиції), визначив головний принцип конкуренції – принцип “невидимої руки”, відповідно до якого “смикаючи” за ниточки маріонеток – підприємців, “рука” змушує їх діяти відповідно до якого-небудь “ідеального” плану розвитку економіки, безжалісно витіснити фірми, зайняті виробництвом непотрібної ринку продукції [2].

Вчений сформулював теоретичні основи моделі досконалої конкуренції, що повністю виключають цілеспрямований контроль ринкових процесів. Координуючим елементом в його теоретичних положеннях виступає цінова система в децентралізованій економіці. З еволюцією економіки частина висновків науковця втратила свою актуальність, однак його аргументи щодо ефективності вільної конкуренції залишаються дієвими, а економічним базисом для націй виступає ринкова система господарювання [3].

У наукових працях конкурентоспроможність розглядається на декількох взаємопов'язаних рівнях: конкурентоспроможність держави, галузева конкурентоспроможність, конкурентоспроможність підприємства, конкурентоспроможність продукції. У кінцевому підсумку конкурентоспроможність держави залежить від здатності конкретних виробників випускати конкурентоспроможну продукцію. Таким чином, в основі всіх рівнів конкурентоспроможності лежить конкурентоспроможність продукції.

Конкурентоспроможність продукції є головною умовою конкурентоспроможності підприємства на ринку і важливою основою прибутковості її діяльності. Найчастіше під конкурентоспроможністю продукції мають на увазі [4]:

- властивість (сукупність властивостей) продукції та її сервісу, яка характеризується ступенем реального або потенційного задоволення нею конкретної потреби, порівняно з аналогічною продукцією, що представлена на ринку;

- характеристику продукції, що відображає її відмінність від продукції конкурентів за ступенем відповідності конкретній суспільній потребі та за витратами на її задоволення;

- здатність витримувати конкуренцію на ринку (наявність вагомих переваг над виробами інших товаровиробників);

- здатність продукції забезпечувати більший, ніж інша продукція, ступінь задоволення потреб і запитів споживачів [5];

- сукупність якісних та вартісних характеристик продукції, які з точки зору покупця є суттєвими і забезпечують задоволення конкурентних потреб;

- конкурентоспроможність продукції є поєднанням таких елементів, як якість, ціна, обслуговування.

Таким чином, конкурентоспроможність продукції підприємства – це одна із ключових властивостей продукції, яка характеризується можливістю та здатністю досягнення потреб ринку краще, ніж конкуренти, та за менший, ніж конкуренти, проміжок часу [6].

Конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції має характерні особливості, пов'язані, з одного боку, зі специфікою сільського господарства як виду економічної діяльності, з іншого, – зі значним рівнем конкуренції у середовищі сільськогосподарських товаровиробників, що є, зокрема, наслідком значної їх кількості та різноманітності [7].

Вітчизняні сільськогосподарські підприємства мають значний потенціал виробництва продукції (табл. 1).

Таблиця 1

Частка сільськогосподарських підприємств у виробництві продукції сільського господарства України у 2010-2016 рр., %

Види продукції	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Відхилення, +/-
Продукція, всього	50,8	54,3	55,3	55,1	57,0	6,2
в т.ч.:						
Рослинництво	55,2	58,8	59,4	59,1	61,3	6,1
Тваринництво	41,9	43,8	45,5	45,5	45,6	3,7

Джерело: складено та розраховано автором за даними Державної служби статистики України [8]

Сільськогосподарськими підприємствами виробляється близько 60 % усієї рослинницької продукції та близько 45 % продукції тваринництва. Питома вага сільськогосподарських підприємств у структурі виробництва сільськогосподарської продукції складає понад 50 % та характеризується позитивною динамікою.

Найбільшу питому вагу у обсягах виробництва сільськогосподарських підприємств займає продукція рослинництва (табл. 2): цукровий буряк (в середньому – 91,2 %), соняшник (в середньому – 85,5 %), зернові та зернобобові культури (в середньому – 78,2 %). Меншу частку сільськогосподарські підприємства займають у структурі виробництва продукції тваринництва, м'яса (в середньому – 61,3 %), яєць (в середньому – 60,1 %). Причому вказані показники мають позитивну тенденцію (за виключенням яєць, виробництво яких сільськогосподарськими підприємствами зменшилося у 2015-2016 рр.).

Таблиця 2

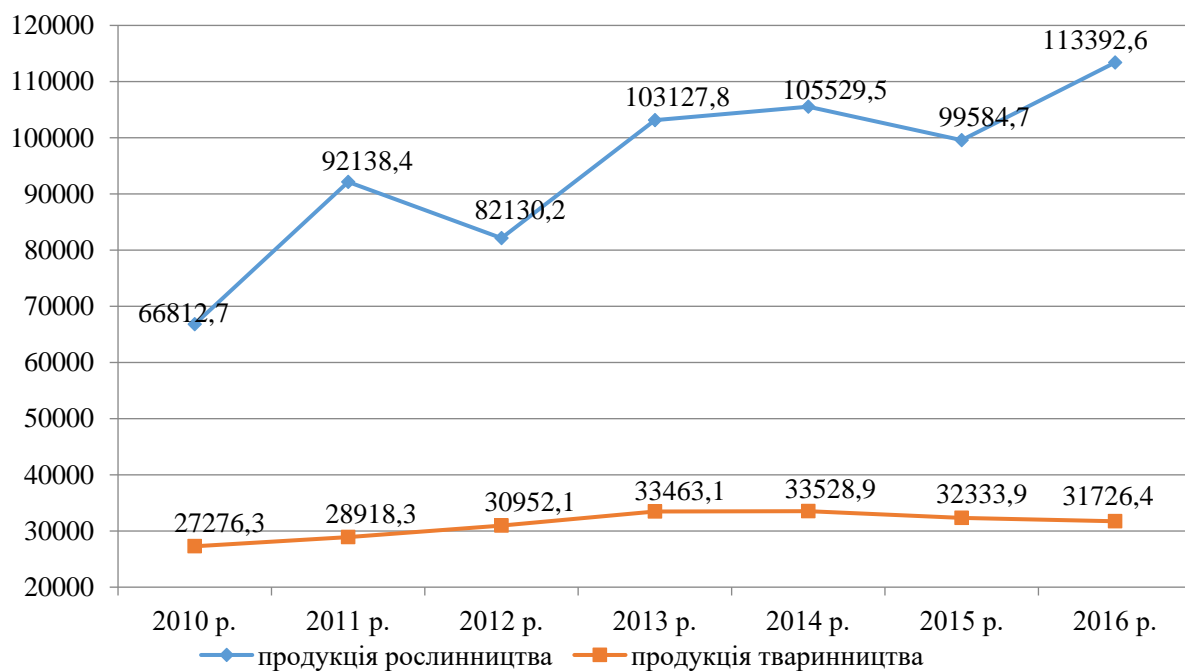
Частка сільськогосподарських підприємств у структурі виробництва продукції сільського господарства в Україні, 2012-2016 рр.

Види продукції	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	В середньому за 5 років	Відхилення, +/-
<i>продукція рослинництва</i>							
Зернові та зернобобові культури	78,1	78,8	78,1	77,3	78,7	78,2	0,7
Буряк цукровий	91,3	84,3	92,8	92,5	95,3	91,2	4,0
Соняшник	85,0	85,5	85,7	85,4	86,1	85,5	1,1
Картопля	3,3	3,0	3,2	2,2	2,2	2,8	-1,1
Овочі	14,3	11,7	13,9	13,9	14,1	13,6	-0,3
Плодові та ягідні культури	18,4	19,4	16,6	19,1	18,5	18,4	0,1
<i>продукція тваринництва</i>							
М'ясо (у забійній масі)	57,5	60,3	61,5	63	64,1	61,3	6,6
Молоко	22,3	22,5	23,8	25,1	26,1	24,0	3,8
Яйця	62,7	62,4	64	58,2	53,4	60,1	-9,3
Вовна	14,9	13,4	14,6	13,8	12,8	13,9	-2,1
Мед	2	1,8	1,5	1,4	1,5	1,6	-0,5

Джерело: складено та розраховано автором за даними Державної служби статистики України [8]

Відносно незначну частку займають сільськогосподарські підприємства у виробництві меду (в середньому – 1,6 %), картоплі (в середньому – 2,8 %), овочів (в середньому – 13,6 %) та вовни (в середньому – 13,9 %). При цьому за вказаними показниками спостерігається негативна динаміка.

В цілому за 2010-2016 рр. обсяги виробництва у сільськогосподарських підприємствах України збільшилися (рис. 1). Найвищі темпи зростання характерні для рослинництва, за виключенням 2012 р. і 2015 р., коли спостерігалось зменшення обсягів виробництва, як у рослинницькій галузі, так і загалом.

Рис. 1. Динаміка виробництва продукції сільськогосподарськими підприємствами України у 2010-2016 рр. (у постійних цінах 2010 р., млн грн)

Джерело: складено та розраховано автором на підставі даних Державної служби статистики України [8]

Зростання виробництва у тваринницькій галузі сільськогосподарських підприємств спостерігалось у 2010-2014 рр., у 2015-2016 рр. відбувається зменшення виробництва продукції тваринництва у вітчизняних господарствах.

Однією з характеристик конкурентоспроможності та ефективності діяльності підприємства є рівень рентабельності (табл. 3).

Таблиця 3

Динаміка рівня рентабельності продукції сільськогосподарських підприємств України у 2012-2016 рр., %

Види продукції	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Відхилення, +/-
1	2	3	4	5	6	7
<i>продукція рослинництва</i>						
Зернові та зернобобові культури	15,8	2,4	25,7	42,6	37,8	22,0
Буряк цукровий	15,9	3,1	17,8	27,7	24,6	8,7
Соняшник	44,9	28,2	36,7	78,4	61,9	17,0
Картопля	-17,4	22,4	9,9	24,6	0,6	18,0
Овочі	-0,6	7,5	14,5	32	15,3	15,9
Плодові та ягідні культури	9,6	127,5	65,8	58,3	25	15,4
<i>продукція тваринництва</i>						
Молоко	1,8	13,1	11,1	12,7	18,6	16,8

Продовження табл. 3

1	2	3	4	5	6	7
ВРХ на м'ясо	-28,3	-41,3	-34,5	-16,9	-23,2	5,1
Свині на м'ясо	1,8	0,2	5,6	12,6	-4,1	-5,9
Вівці та кози на м'ясо	-32,8	-36,2	-43	-26,6	-31,5	1,3
Птиця на м'ясо	-2,4	-5,9	-12,6	-5,4	3,4	5,8
Яйця курячі	52,6	47,6	58,8	60,9	0,5	-52,1

Джерело: складено та розраховано автором на підставі даних Державної служби статистики України [8]

Динамічність розвитку аграрної галузі свідчить про зростання ролі сільськогосподарських підприємств у виробництві сільськогосподарської продукції, що посилює значущість і роль їхніх конкурентних переваг.

Одним з факторів підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції є впровадження ресурсозберігаючих технологій та інновацій. Стратегія ресурсозбереження передбачає збільшення частки ресурсозберігаючих технологій і розвиток методів аналізу, прогнозування, оптимізації та стимулювання поліпшення використання ресурсів, що дозволить більш ефективно використовувати усі наявні можливості підприємства.

Ресурсозбереження – це комплекс заходів, що вивчає як матеріальне зменшення споживання ресурсів, так і подальший розвиток суб'єкта господарювання, його стратегічний напрямок та вплив заходів, що запроваджуються, на можливості наступної діяльності.

Ефективність та раціональність використання ресурсного потенціалу визначає успіх розвитку підприємства в майбутньому та дозволяє не тільки утримати та закріпити позиції в конкурентному середовищі, а й забезпечити вихід на нові перспективні ринки [9].

Теперішній стан інноваційної сфери позначається на якості продукції, що виробляється, її новизні та конкурентоспроможності. В Україні вже сформувалася стійка група підприємств з безперервним характером інноваційної діяльності, проте темпи підвищення інноваційної активності залишаються недостатніми. Серед причин цього – брак власних коштів та фінансової підтримки з боку держави, високі економічні ризики за відсутності страхових механізмів їх мінімізації, а також ризики інноваційних проектів, що є поєднанням інтелектуального, виробничого й ринкового видів ризиків [10].

На сьогодні показники економічного зростання в Україні, які базуються на екстенсивному нарощуванні, не підкріплені розширенням інноваційної бази, що може призвести до зниження конкурентоспроможності продукції, хоча в усьому світі інноваційна діяльність розглядається як одна з головних умов модернізації економіки. Традиційні галузі виробництва багато в чому вичерпали як екстенсивні, так і інтенсивні можливості розвитку. Тому в багатьох країнах на перший план висуваються галузі, що ґрунтуються на використанні новітніх технологій.

Економічний розвиток має супроводжуватися стабільним підвищенням конкурентоспроможності продукції. Підґрунтям національної політики повинно стати ствердження України як високотехнологічної держави. Виробництво і виведення на ринок принципово нових товарів і техніки – рушійна сила для розвитку

національної економіки. Створення, впровадження і поширення нових продуктів, послуг, технологічних процесів стають ключовими чинниками зростання обсягів виробництва, зайнятості населення, інвестицій, зовнішньоторговельного обороту, поліпшення якості продукції, економії трудових і матеріальних витрат, удосконалення організації виробництва і підвищення його ефективності. Це зумовлює конкурентоспроможність підприємств і продукції, що випускається ними, на внутрішньому і світовому ринках, покращує соціально-економічну ситуацію. Взаємозв'язок підвищення інноваційної активності та рівня конкурентоспроможності підприємства може вплинути на:

- реалізацію інноваційного потенціалу підприємства;
- впровадження передових підходів до організації виробництва;
- інноваційність продукції та прогресивність технологій;
- розвиток конкурентних переваг;
- загальний рівень конкурентоспроможності підприємства [10].

Цінова складова підвищення конкурентоспроможності продукції у сучасних умовах господарювання майже вичерпана, тому аграрне підприємство може ефективно функціонувати, забезпечивши інноваційність на усіх рівнях: операційному, маркетинговому, адміністративному.

Законом України “Про інноваційну діяльність” встановлено, що інновації – це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно покращують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери, а інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів та послуг [11].

О.С. Богма та О.В. Болдуєва [12] інноваційністю називають здатність до безперервного розвитку, оновлення та змін діяльності на основі засвоєння нововведень. Інноваційність розглядають і як головну ознаку конкурентоспроможності підприємства.

Інноваційний розвиток аграрних підприємств визначає їх успішне функціонування та стійкий розвиток у перспективі, стає ключем до конкурентної переваги підприємства у стратегічній перспективі.

Застосування інноваційних технологій на підприємствах значно підвищує ефективність діяльності, при цьому конкурентоспроможність капіталу в багатьох аспектах ґрунтується на готовності до впровадження інновацій. В умовах, коли вартість матеріально-технічних і енергетичних ресурсів значно зросла, порівняно з вартістю сільськогосподарської продукції, проблема енерго- та ресурсозбереження стала пріоритетною [13].

Подолання технологічного відставання агропродовольчого комплексу в короткостроковій перспективі зумовлює необхідність цілісної системи нових підходів до розвитку підприємництва в науково-технічній сфері, залучення інновацій до виробництва, тобто організаційно-економічного механізму розвитку інноваційних процесів галузі.

Для нинішнього етапу інноваційного процесу у сільськогосподарських підприємствах України характерно:

1. Достатньо високий рівень інноваційної активності підприємств (57% у рослинництві).

2. Обмежене використання сільгосподарськими підприємствами власних інноваційних розробок (як щодо ресурсів, так і технологій), на агропідприємствах використовують або адаптовані до власних умов розробки спеціалізованих організацій, або зарубіжні розробки.

3. Взаємозумовленість ступеня інноваційної активності підприємства та його прибутковості. Найбільша інноваційна активність у підприємств із відносно вищим рівнем прибутковості, у рослинництві – це підприємства з вирощування зернових і технічних культур із чистим доходом від 50 млн грн і більше, серед яких 64% здійснюють інноваційну діяльність. Водночас інноваційна діяльність є одним із важливих факторів зростання доходів виробників.

4. Диверсифікація напрямів інноваційної діяльності ефективних підприємств. Так із підприємств, які спеціалізувалися на вирощуванні зернових і технічних культур, 50% використовували нові породи тварин (як вітчизняні, так і зарубіжні) та закуповували спеціалізовану техніку для тваринництва, а 33% використовували прогресивні технології (як вітчизняні, так і зарубіжні) для виробництва молока й відгодівлі худоби.

5. Абсолютне переважання власних коштів підприємств серед джерел фінансування інновацій. Так у рослинництві підприємства з чистим доходом понад 50 млн грн в інноваційну діяльність вкладали виключно власні кошти, підприємства ж із нижчим доходом додатково залучали кошти державного бюджету (2%) та кредити (5%).

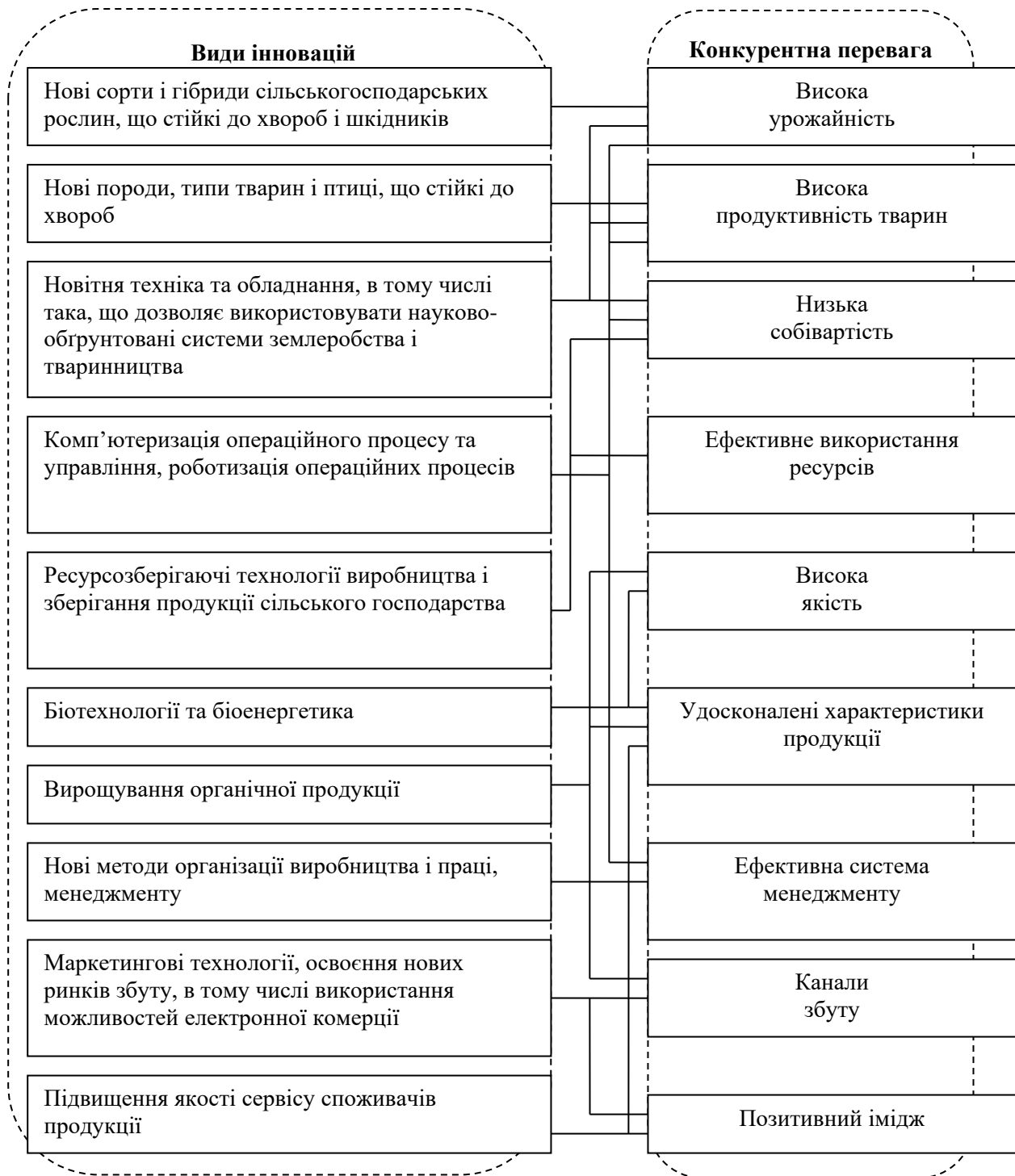
6. Низький рівень використання сільськогосподарськими підприємствами інституційних джерел інформації щодо інноваційних розробок та можливостей їх упровадження, насамперед від університетів і державних НДІ, а також від приватних НДІ та комерційних лабораторій.

7. Різностямованість інноваційної діяльності рослинницьких та тваринницьких підприємств за її видами. Так, у рослинництві інновації продукту (ресурсні інновації) впроваджували 88% інноваційно-активних підприємств, процесні новації (технології) – 77% підприємств, управлінські (організаційні та маркетингові) інновації – 62%.

8. Інновації для довкілля. Понад половину досліджених підприємств відзначили існування певних вигод, які принесли для довкілля. Внаслідок упровадження інновацій для довкілля, агропідприємства отримали такий економічний ефект: скорочення використання матеріалів на одиницю продукції, зниження енергоспоживання на одиницю продукції, зменшення рівня забруднення ґрунту, води чи повітря. Але енергозбереження не набуло достатнього поширення. Так, серед рослинницьких підприємств, що впроваджували інноваційні процеси, лише 10% (підприємства з вирощування зернових та технічних культур) зазначили про використання енергозберігаючих систем (котлів на альтернативному паливі) [13].

Ефективність використання та динамізм розвитку інноваційної сфери перетворилися у вирішальний чинник забезпечення конкурентоспроможності економіки та значною мірою визначають місце кожної країни у світі. В Україні є чимало проблем, що не дають можливості їй ефективно використовувати інноваційний потенціал: низький рівень фінансового забезпечення інноваційної сфери; нерівномірний розподіл інновацій по регіонах; неефективне використання наявного наукового потенціалу; відсутність належної бази та відповідності міжнародним стандартам правового захисту інтелектуальної власності.

Рис. 2. Інновації та їх вплив на конкурентні переваги продукції сільськогосподарських підприємств

Джерело: розроблено автором

Інновації відіграють значну роль в економічному зростанні країни, так чи інакше впливають на підвищення продуктивності праці, ефективність вкладеного капіталу та конкурентоспроможність. Завдяки впровадженню інновацій країни мають конкурентні переваги, тобто, досягнувши на національному рівні інноваційної конкурентоспроможності, вони зможуть бути учасниками у формуванні світової

економічної системи. Але, якщо країна нездатна здійснювати інноваційну діяльність, то їй загрожує ризик опинитися на позиціях аутсайдера, адже це згодом може призвести до обмеження можливостей розвитку та використання наявного потенціалу [14].

Керівництво Осло [15] пропонує виокремлювати наступні чотири типи інновацій: продуктову (покращення функціональних або споживчих характеристик продукту), процесову (види діяльності, спрямовані на скорочення питомих витрат або підвищення якості продукту), організаційну (запровадження нових організаційних методів у діловій практиці, трудовому процесі або в зовнішніх зв'язках підприємства) та маркетингову (запровадження нових методів маркетингу: зміни в дизайні та упаковці продукту, його просуванні та розміщенні або в методах ціноутворення).

На рис. 2 наведено вплив інновацій на конкурентоспроможність вітчизняного сільськогосподарського виробництва.

Формування сільськогосподарськими підприємствами конкурентних переваг на основі інновацій необхідно використовувати і враховувати при розробці і реалізації стратегії зростання конкурентоспроможності.

Забезпечення інноваційної складової сільськогосподарських підприємств сприятиме зростанню конкурентоспроможності як сільськогосподарської продукції, так і збалансованості та ефективності ринку аграрної продукції загалом.

Для впровадження інновацій на сільськогосподарських підприємствах необхідно розробити модель комплексного інноваційного процесу, яка включатиме: методiku визначення якості інноваційної діяльності із відповідною системою показників. За допомогою системи показників інноваційної діяльності, що включають економічні та якісні показники, сільськогосподарському підприємству необхідно проаналізувати його можливості щодо впровадження інновацій, інноваційну активність, конкурентоспроможність продукції. Одержані дані використовуватимуться як інформаційна база для прийняття рішень.

Ефективна інноваційна політика сільськогосподарського підприємства підвищує його конкурентоспроможність на ринку. Його ж конкурентні переваги визначаються інтенсивністю інноваційної діяльності.

Висновки. Конкуренція в аграрній сфері вимагає від вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників виробляти конкурентоспроможну продукцію. Одним з факторів зростання конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції є впровадження інновацій.

Сьогодні інноваційний процес є основною умовою виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції, завоювання і збереження позицій аграрних товаровиробників на національному та світовому ринках, зростання ефективності підприємств.

Застосування у виробництві нових сортів і гібридів сільськогосподарських рослин та нових порід, типів тварин і птиці, стійких до хвороб і шкідників; новітньої техніки та обладнання; комп'ютеризації як операційного процесу, так і управління, роботизації операційних процесів; ресурсозберігаючих технологій виробництва і зберігання продукції сільського господарства; біотехнологій та біоенергетики; вирощування органічної продукції; нових методів організації виробництва і праці, менеджменту; освоєння нових ринків збуту; підвищення якості сервісу споживачів продукції сприятиме формуванню і розвитку конкурентних переваг та, відповідно, зростанню конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції, а у кінцевому результаті – конкурентоспроможності національної економіки.

Використовуючи наукові та практичні досягнення у сфері стратегічного управління, підкріплені участю в реалізації стратегічних напрямів державної підтримки вітчизняної аграрної галузі, сільськогосподарські підприємства зможуть досягти конкурентних переваг і збільшити конкурентоспроможність в умовах функціонування національного і світового ринку сільськогосподарської продукції. Аграрним підприємствам необхідно активніше брати участь у програмах державної підтримки аграрного сектору економіки, як національних, так і регіональних, прагнути до впровадження у виробництво інноваційної техніки, обладнання, енерго- і в цілому ресурсозберігаючих технологій за рахунок державних субсидій; на цій основі оптимізувати в першу чергу виробничі витрати, розвивати стратегію формування відповідних конкурентних переваг і підвищувати конкурентну позицію на ринку.

У перспективі необхідно звернути увагу на розробку моделі комплексного інноваційного процесу сільськогосподарських товаровиробників.

Список використаних джерел

1. Калетнік Г.М. Efficiency of state support as the basis of sustainable agriculture / Г.М. Калетнік, Н.В. Пришляк. // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. – 2016. – №5. – С. 7-23.
2. Голда Н.М. Конкуренція: теорія і практика. Навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни / Н.М. Голда, О.І. Дубик. – Тернопіль: ТДТУ, 2009. – 138 с.
3. Келічавий А.В. Еволюція конкуренції: від зародження поняття до сучасних особливостей / А.В. Келічавий // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2015. – Вип. 5. – С. 58-63.
4. Троян А.В. Проблеми оцінки конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств / А. В. Троян // Сталій розвиток економіки. – 2013. – № 5. – С. 98-107.
5. Антонюк Л.Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізми реалізації : [монографія] / Л. Л. Антонюк. – К. : КНЕУ, 2004. – 275 с.
6. Скриньковський Р.М. Діагностика конкурентоспроможності продукції підприємства / Р. М. Скриньковський // Проблеми економіки. – 2015. – № 4. – С. 240-246.
7. Донських А.С. Конкуентоспроможність аграрних підприємств та фактори, що її визначають [Електронний ресурс] / А.С. Донських // Ефективна економіка. – 2011. – № 12. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua>.
8. Офіційний веб-портал Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
9. Гончарук І.В. Основні аспекти ефективного формування і використання ресурсного потенціалу у сільськогосподарських підприємствах (на прикладі Уладово-Люлинецької ДСС ІБК І ЦБ НААН України) / І.В. Гончарук, Ю.Ю. Браніцький, І.В. Томашук. // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. – 2017. – №10. – С. 54-58.
10. Гайдук Л.А. Інновації як фактор забезпечення конкурентоспроможності підприємств України / Л.А. Гайдук // Наукові праці НДФІ. – 2014. – Вип. 1. – С. 22-28.
11. Про інноваційну діяльність, Закон України від 04.07.2002 № 40-IV / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.

12. Богма О.С. Роль інновацій у забезпеченні конкурентоспроможності національної економіки / О.С. Богма, О.В. Болдуєва // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 3. – С. 166-170.
13. Нісходовська О.Ю. Інновації як фактор забезпечення конкурентоспроможності підприємств із вирощування зерна круп'яних культур [Електронний ресурс] / О.Ю. Нісходовська // Економіка та суспільство. – 2017. – №11. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economyandsociety.in.ua>.
14. Гальчук А.А. Інновації як чинник конкурентоспроможності економіки / А.А. Гальчук // Економіка та держава. – 2015. – № 9. – С. 136-138.
15. Oslo Manual: Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data. – 3rd Edition : OECD. – 2005. – 163 p.

Список використаних джерел у транслітерації / References

1. Kaletnik, H.M. & Pryshliak, N.V. (2016). Efficiency of state support as the basis of sustainable agriculture [Efficiency of state support as the basis of sustainable agriculture]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktual'ni pytannia nauky i praktyky – Economy. Finances. Management: actual issues of science and practical activity*, 5, 7-23 [in Ukrainian].
2. Holda, N. M. & Dubyk, O. I. (2009). *Konkurentsia: teoriia i praktyka. Navchal'nyj posibnyk dlia samostijnoho vyvchennia dystsyplyny [Competition: theory and practice. The text-book for self-study of discipline]*. Ternopil': TDTU [in Ukrainian].
3. Kelichavyj, A.V. (2015). Evoliutsiia konkurentsii: vid zarodzhennia poniattia do suchasnykh osoblyvostej [Evolution of competition: from the birth of the concept to modern features]. *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy – Socio-economic problems of the modern period of Ukraine*, 5, 58-63 [in Ukrainian].
4. Troian, A.V. (2013). Problemy otsinky konkurentospromozhnosti produktsii vitchyznianykh pidpriemstv [Problems of the produce competitiveness estimation of domestic enterprises]. *Stalyj rozvytok ekonomiky – Sustainable development of the economy*, 5, 98-107 [in Ukrainian].
5. Antoniuk, L.L. (2004). Mizhnarodna konkurentospromozhnist' krain: teoriia ta mekhanizmy realizatsii [International Competitiveness of Countries: Theory and Mechanisms of Realization]. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
6. Skryn'kovs'kyj, R.M. (2015). Diahnostyka konkurentospromozhnosti produktsii pidpriemstva [Diagnostics of enterprise competitiveness]. *Problemy ekonomiky – Problems of the economy*, 4, 240-246.
7. Dons'kykh, A.S. (2011). Konkurentospromozhnist' ahrarnykh pidpriemstv ta factory, scho ii vyznachaiut' [Competitiveness of agrarian enterprises and factors determining it]. *Efektivna ekonomika – Effective economy*, 12. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/> [in Ukrainian].
8. Ofitsijnyj veb-portal Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official web-portal of the State Statistics Service of Ukraine]. www.ukrstat.gov.ua. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
9. Honcharuk, I.V., Branits'kyj, Yu.Yu. & Tomashuk, I.V. (2017) Osnovni aspekty efektyvnoho formuvannia i vykorystannia resursnoho potentsialu u sil's'kohospodars'kykh pidpriemstvakh (na prykladi Uladovo-Liulynets'koi DSS IBK I TsB NAAN Ukrainy) [Key aspects of effective formation and use of the resource potential of agricultural enterprises (on the example of Uladovo-Lyulyntsi Research Station of the Institute of Bioenergy Crops and Sugar Beets of the NAAS of Ukraine)]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktual'ni pytannia nauky i praktyky – Economy. Finances. Management: actual issues of science and practical activity*, 10, 54-58 [in Ukrainian].

10. Hajduk, L.A. (2014) Innovatsii iak faktor zabezpechennia konkurentospromozhnosti pidpriemstv Ukrainy [Innovations as a factor of competitiveness of Ukrainian enterprises]. *Naukovi pratsi NDFI – Scientific works of NDFI*, 1, 22-28 [in Ukrainian].
11. Zakon Ukrainy «Pro innovatsiinu diialnist» [The Law of Ukraine «On the innovative activity»]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
12. Bohma, O.C. & Bolduieva, O.B. (2010) Rol' innovatsij u zabezpechenni konkurentospromozhnosti natsional'noi ekonomiky [The role of innovations in ensuring the competitiveness of the national economy]. *Visnyk Zaporiz'koho natsional'noho universytetu – Bulletin of Zaporizhzhya National University*, 3, 166-170 [in Ukrainian].
13. Niskhodovs'ka, O.Yu. (2017) Innovatsii iak faktor zabezpechennia konkurentospromozhnosti pidpriemstv iz vyroschuvannia zerna krup'ianykh kul'tur [Innovations as a factor of ensuring the competitiveness of cereal crop growing enterprises]. *Ekonomika ta suspil'stvo – Economy and Society*, 11, Retrieved from <http://www.economyandsociety.in.ua> [in Ukrainian].
14. Hal'chuk, A.A. (2015) Innovatsii iak chynnyk konkurentospromozhnosti ekonomiky [Innovation as a factor of the competitiveness of the economy]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and State*, 9, 136-138 [in Ukrainian].
15. *Oslo Manual: Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data* (3rd ed.) (2005). OECD.

ANNOTATION

INNOVATIVE FACTORS OF FORMATION OF COMPETITIVE PRODUCTS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

YURCHUK Natalia,
Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Economic Cybernetics Department,
Vinnitsia National Agrarian University
(Vinnitsia)

The article examines the competitiveness of products as one of the conditions for effective operation of an enterprise. The essence of the economic category of “competitiveness of products” and its peculiarities related to agricultural production is revealed.

The conducted analysis of the state of agricultural production has confirmed the dynamism of the agrarian sector development and the growth of the role of agricultural enterprises in the production of agricultural products.

It is noted that the factors of increasing the competitiveness of agricultural products is the introduction of resource-saving technologies and innovations. The main types of innovations in domestic agricultural production are determined.

It is noted that the main factor of provision the economy in general and competitiveness of agricultural products in particular is dynamic development of the innovation sphere. The emphasis is done on the problems of using innovative potential in Ukraine. The influence of innovations on the competitive advantages of agricultural enterprises products is determined.

The growth of the innovative activity of agricultural enterprises will allow to increase the competitiveness of agricultural products, and correspondently, the competitiveness of the national economy.

Keywords: competition, competitiveness, competitiveness of products, innovations, agricultural products, innovation development, agricultural enterprises

Fig. 2. Tab. 3. Lit. 15.

**АННОТАЦИЯ
ИННОВАЦИОННЫЕ ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОЙ ПРОДУКЦИИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ
ПРЕДПРИЯТИЙ**

**ЮРЧУК Наталия Петровна,
кандидат экономических наук,
доцент кафедры экономической кибернетики,
Винницкий национальный аграрный университет
(г. Винница)**

В статье исследована конкурентоспособность продукции как одно из условий эффективного функционирования предприятия. Раскрыта сущность экономической категории “конкурентоспособность продукции” и её особенности, связанные с сельскохозяйственным производством.

Проведённый анализ состояния производства сельскохозяйственной продукции подтвердил динамичность развития аграрной отрасли и рост роли сельскохозяйственных предприятий в производстве сельскохозяйственной продукции.

Отмечено, что факторами повышения конкурентоспособности сельскохозяйственной продукции является внедрение ресурсосберегающих технологий и инноваций. Определены основные виды инноваций в отечественном сельскохозяйственном производстве.

Отмечено, что главным фактором обеспечения экономики в целом и конкурентоспособности сельскохозяйственной продукции в частности, является динамичное развитие инновационной сферы. Акцентировано внимание на проблемах использования инновационного потенциала в Украине. Определено влияние инноваций на конкурентные преимущества продукции сельскохозяйственных предприятий.

Рост инновационной активности сельскохозяйственных предприятий позволит повысить конкурентоспособность сельскохозяйственной продукции, а в конечном итоге – конкурентоспособность национальной экономики.

Ключевые слова: конкурентоспособность, конкуренция, конкурентоспособность продукции, инновации, сельскохозяйственная продукция, инновационное развитие, сельскохозяйственные предприятия.

Рис. 2. Табл. 3. Лит. 15.

Інформація про авторів

ЮРЧУК Наталія Петрівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної кібернетики, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: urnata@vsau.vin.ua).

YURCHUK Natalia – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Economic Cybernetics Department, Vinnytsia National Agrarian University (21008, 3, Sonyachna Str., Vinnytsia, e-mail: urnata@vsau.vin.ua).

ЮРЧУК Наталия Петровна – кандидат экономических наук, доцент кафедры экономической кибернетики, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, e-mail: urnata@vsau.vin.ua).

